

OB JUBILEJU ETIMOLOGINJE LJUBOV VIKTOROVNE KURKINE

Na začetku letošnjega leta je častitljivo obletnico rojstva obhajala v slovanskem in širšem jezikoslovnem svetu dobro znana, cenjena in spoštovana moskovska etimologinja Ljubov Viktorovna Kúrkina. S pričujočo številko revije Jezikoslovni zapiski ji njeni snovalci skupaj z domačimi in tujimi avtorji prispevkov, ki so se povabilu k sodelovanju odzvali brez zadržkov in z veseljem, izražamo globoko hvaležnost za dolgoletno in obsežno opravljeno delo na področju slovanske etimologije, za njen pristni človeški odnos, Slovenci pa ne moremo prezreti tudi njenega velikega prispevka k boljšemu poznavanju slovenskega jezika v strokovnih krogih zunaj meja Slovenije ter k etimološkim in primerjalnozgodovinskim raziskavam našega jezika.

Ljubov V. Kurkina, rojena 17. februarja 1937 v Moskvi, je znanstvena svetnica (rus. *главный научный сотрудник*) Oddelka za etimologijo in onomastiko Inštituta za ruski jezik V. V. Vinogradova Ruske akademije znanosti (rus. *Отдел этимологии и ономастики Института русского языка им. В.В. Виноградова РАН*) v Moskvi. Študij slavistike je končala leta 1959 na Filološki fakulteti Moskovske državne univerze M. V. Lomonosova. Leta 1966 je na Inštitutu za ruski jezik zagovarjala kandidatsko disertacijo na temo Tipološka značilnost glagolov na *-iti* v slovanskih jezikih (rus. *Типологическая характеристика глаголов на -iti в славянских языках*) pod mentorstvom prof. dr. Petra Saviča Kuznecova. Doktorica filoloških znanosti je postala leta 1987 z disertacijo na temo proučevanja lingvogeneze južnih Slovanov, ki je leta 1992 izšla v Sloveniji.

Od avgusta leta 1965 dalje je zaposlena v Oddelku za etimologijo in onomastiko Inštituta za ruski jezik V. V. Vinogradova Ruske akademije znanosti, kjer kot soavtorica neprekinjeno že več kot pet desetletij sodeluje pri izdelavi *Etimološkega slovarja slovanskih jezikov: praslovanski leksikalni fond* (rus. *Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд*), ki ga pod začetnim uredništvom O. N. Trubačova po pripravljalnih delih od leta 1961 dalje izdaja Ruska akademija znanosti in predstavlja po etimoloških slovarjih Frana Miklošiča in Ericha Bernekerja tretjo pomembno sintezo vseslovanskega etimološkega leksikona. Zaradi rednega izhajanja (v letih 1974–2016 je izšlo že 40 knjig, od A do Pa-) in izčrpnega jezikovnega korpusa ter etimoloških interpretacij, podkrepljenih

s številnimi citati, pa velja za neobhoden referenčni vir tako v slovanski kot tudi indoevropski etimologiji. Ljubov V. Kurkina je pri slovarju ves čas zadolžena za izbor, rekonstrukcijo in etimološko analizo gradiva bolgarskega, makedonskega, starocerkvenoslovanskega in slovenskega jezika, od 40. knjige dalje pa tudi gradiva poljskega in obeh lužiških jezikov. Za slovenščino je izredno pomembno, da v slovarju redno dopolnjuje slovenistično bibliografijo s področja leksikologije, etimologije, dialektologije in zgodovinske slovnice ter s tem skrbi za promocijo slovenistične literature v strokovnih krogih zunaj slovenskih meja.

Zaradi svojega poslanstva pri slovarju, ko ob drugem delu pri sistematičnem beleženju slovenistične strokovne literature skrbi za čim bolj popolno evidenco in analizo slovenskega besedja, je zunaj Slovenije najboljša poznavalka najstarejših plasti slovenskega besedišča. Njeni prvi strokovni stiki s Slovenijo segajo v čas aktivnega delovanja akademika Franceta Bezlaja in se kljub generacijskim razlikam uspešno nadaljujejo v sodobni čas. Ljubov V. Kurkina ima v vsem tem času pomembno vlogo povezovalke med slovensko in rusko slavistiko, saj je mnogokrat nesebično in hitro priskočila na pomoč z izmenjavo mnenj, strokovne literature, prevajanjem znanstvenih besedil ipd.

Osrednja tematika znanstvenega opusa Ljubov V. Kurkine je slovanska etimologija, ki jo vsebinsko nadgrajuje s podatki iz lingvistične geografije in z rekonstrukcijo praslovanskega leksikalnega fonda. To pa ji omogoča boljši vpogled v problematiko narečne členitve praslovanščine in kasnejših mednarečnih stikov, v lingvogenetsko problematiko s posebnim poudarkom na južnoslovanskih jezikih in v problematiko rekonstrukcije duhovne in materialne kulture Slovanov. Izhodišče njenih raziskav je vedno leksika. Beseda kot izhodišče raziskave je vir za prepoznavanje njenih formalnih in pomenskih značilnosti, ki so odločilne za ugotavljanje in vrednotenje položaja besede v starejših, praslovanskih jezikovnih plasteh, posledično pa za prepoznavanje praslovanske duhovne in materialne kulture. V svoje raziskave najpogosteje vključuje težavnejše, praviloma etimološko še nepojasnjeno predvsem narečno besedje slovanskih jezikov, najpogosteje slovensko in rusko.

Leta 1992 je v ruskem jeziku pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti izšla njena leta 1987 zagovarjana disertacija *Narečna struktura praslovanskega jezika v luči južnoslovanske leksike* (rus. *Дialeктная структура праславянского языка по данным южнославянской лексики*), v kateri je na podlagi slovenskega jezikovnega gradiva, zbranega iz Pleteršnikovega slovarja in številnih drugih manjših, predvsem narečnih virov, izluščila, rekonstruirala in besedotvorno analizirala najstarejšo plast slovenskega besedja ter s primerjavo ustreznih plasti v drugih slovanskih jezikih prepoznala izoglosne poteke, ki so še dodatno omajali klasično delitev slovanskih jezikov na južne, zahodne in vzhodne, ozemlje nekdanje Panonije pred naselitvijo Madžarov pa je prepoznala kot časovno zadnje praslovansko jezikovno območje in zato migracijsko izhodišče, ki je odločilno sooblikovalo jezikovna razmerja južnih Slovanov. Ob tem je pomembna tudi njena ugotovitev, da analiza izoglosnih

potekov ne potrjuje teorije, po kateri naj bi pri oblikovanju južnoslovanske jezikovne skupine sodelovali tudi vzhodni Slovani, ampak da slovensko-vzhodnoslovanske izolekse izvirajo še iz zgodnjega praslovanskega obdobja.

Leta 2011 je v Moskvi izšla njena monografija *Kultura sekalno-požigalniškega poljedelstva v luči jezika* (rus. *Культура подсечно-огневого земледелия в зеркале языка*), v kateri s pomočjo jezikovnih podatkov iz vseh slovanskih jezikov, zlasti pa slovenskega in ruskega, odkriva prvotno tehniko pridobivanja in obdelovanja zemlje pri Slovanih ter njihove proizvodne postopke, vsakdanje življenje, predstave o prostoru, vrste bivališč itd. V tem delu je Ljubov V. Kurkina v svojo raziskavo prvič v večjem številu pritegnila tudi slovansko toponomastično gradivo.

Obsežen je njen prispevek v *Razlagalnem slovarju ruskega jezika* (rus. *Толковый словарь русского языка*), ki je pod odgovorno urednico akademikinja Natalijo Ju. Švedovo izšel v Moskvi leta 2007 in vsebuje 82.000 besed. Jubilantka je v tem slovarju avtorica etimoloških razlag besedja praslovanskega izvora in besed, ki so bile v ruščino izposojene do 18. stoletja.

Do zdaj je več kot 150 znanstvenih prispevkov in več kot 40 recenzij in poročil objavila v najpomembnejših etimoloških in drugih jezikoslovnih zbornikih in revijah v Rusiji (Moskva, Jekaterinburg) in različnih evropskih slavističnih središčih (Dunaj, Beograd, Sofija, Brno, Praga, Krakov, Ljubljana). V Ljubljani je z referati večkrat sodelovala na znanstvenem simpoziju Obdobja: Miklošičev (1991), Kopitarjev (1994) in Oblakov (1996) simpozij, Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis (2015). Od leta 1999 dalje se redno aktivno udeležuje etimoloških simpozijev, ki jih v triletnih intervalih prireja brnska etimološka delavnica. Leta 2010 je v Ljubljani sodelovala na mednarodnem znanstvenem simpoziju, ki je bil posvečen stoti obletnici rojstva akademika Franceta Bezljaja.

Od devetdesetih let 20. stoletja dalje je članica uredniškega odbora zbornika *Ėtimologija* in članica Etimološke komisije, ki deluje pod okriljem Mednarodnega slavističnega komiteja. Do zdaj je aktivno sodelovala na mednarodnih slavističnih kongresih v Bratislavi (1993), Krakovu (1998), Ljubljani (2003), na Ohridu (2008) in v Minsku (2013).

Znanstveni opus jubilantke odlikuje tudi bogata recenzentska dejavnost. Večino recenzij monografij s področja slovanske etimologije, etimologije nasploh in monografij s tematiko, ki je v tesnejši povezavi z etimologijo, je objavila v zbornikih *Ėtimologija*, *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas: materialy i issledovanija* in reviji *Voprosy jazykoznanija*, nekaj tudi drugje, npr. v beograjskem Južnoslovenskem filologu in ljubljanski Slavistični reviji. Med recenziranimi deli so tudi slovenske monografije s področja etimologije, dialektologije in zgodovinskega glasoslovja. Od 2. knjige dalje recenzira Ruski etimološki slovar izpod peresa Aleksandra J. Anikina (v letih 2007–2017 je izšlo 11 knjig, od A do Gra-).

Ljubov V. Kurkina je pomembno prispevala k promociji slovenskega jezika v strokovnih krogih zunaj meja Slovenije, področju etimoloških, primerjalnozgodovinskih in lingvogenetskih vprašanj slovenskega jezika pa dala neizbrisen in

pomemben pečat, mimo katerega ne bo mogel nihče, ki se bo kadar koli ukvarjal s podobnimi vprašanji slovenskega jezika. Tak prispevek k razvoju slovenskega jezikoslovja jo uvršča med ruske znanstvenike, ki so bistveno prispevali k raziskovanju slovenske jezikovne in kulturne dediščine, kot so A. H. Vostokov, I. I. Sreznjevski in Jan Baudouin de Courtenay. Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani ji je za opravljeno dolgoletno delo na področju slovenskega jezikoslovja izrazila globoko hvaležnost in zasluženost čast, ko jo je 18. junija 2015 izvolila za dopisno članico.

S tem smo le bežno predstavili izjemno bogat znanstveni opus, ki ga je Ljubov V. Kurkina do zdaj prispevala v zakladnico etimoloških, primerjalnozgodovinskih, lingvogenetskih in kulturoloških znanj o slovanskih jezikih s posebnim pogledom na slovenščino. Upravičeno lahko trdimo, da se uvršča med vodilne slovanske etimologe.

Na koncu naj naši dragi jubilanarki Ljubov Viktorovni Kurkini ob častitljivi obletnici iz srca zaželimo še veliko delovne vneme, radovednosti in navdiha ter zadovoljstva z že narejenim in seveda: *Многая лета!*

Ljubljana, novembra 2017

Metka Furlan • Silvo Torkar • Peter Weiss